

Katowice 08.08.2023

Recenzja

pracy doktorskiej magister Magdaleny Lewandowskiej pt. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako podmiot polityki społecznej państwa polskiego – od instytucji ubezpieczeń społecznych w kierunku instytucji zabezpieczenia społecznego napisanej pod kierunkiem dr hab. Mirosława Grewińskiego, prof. Uczelni Korczaka w Warszawie. Promotorem pomocniczym była dr Beata Samoraj-Charitonow

Ocena realizowana w związku z dyspozycją zawartą w piśmie prof. dr hab. Andrzeja Stelmacha, Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscyplin: nauki o polityce i administracji oraz nauki o komunikacji społecznej i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 14.06.2023 informującego o wyborze mojej osoby na recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk w dziedzinie społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Jednostką organizacyjną przeprowadzającą postępowanie awansowe jest Rada Naukowa Dyscyplin: nauki o polityce i administracji oraz nauki o komunikacji społecznej i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja została przygotowana poprzez odniesienie się recenzenta w poszczególnych częściach do następujących kwestii: I. Podstawy prawne realizacji recenzji; II. Recenzja dzieła według przyjętych kryteriów; III. Końcowa konkluzja.

I. Podstawy prawne realizacji recenzji

Decyzja o wyborze mojej osoby na recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk została podjęta na podstawie art.190 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm), & 43 ust. 1 pkt 3 Statutu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz uchwały nr 133/2020/2021 Senatu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 28 czerwca 2021 r. dotyczącej określenia sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Dokumenty związane z wnioskiem o przygotowanie recenzji pracy doktorskiej mgr Magdaleny Lewandowskiej przysły w dniu 19.06.2023 r. do Kancelarii Głównej UE Katowice w i zostały odebrane 20.06.2023 r.

Niniejsza ocena jest sporządzona zgodnie z wymogami Ustawy z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz.1668) ze zmianami (Dz.U. z 2023. Poz. 742; 1088; 1234) i odnosi się do elementu wyszczególnionego w powołanej regulacji w artykule 187, punkt 1 ww ustawy w którym czytamy: *Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej* oraz punkt 2 w którym czytamy

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne¹.

Szczegółowa opinia została przedstawiona jako część II. W części tej recenzent ocenił *ogólną wiedzę teoretyczną doktorantki, umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, oryginalność rozwiązania problemu naukowego czego efektem było, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.*

Recenzja dzieła w części II została wykonana według przyjętych kryteriów: (1) wybór tematu; (2) założenia badawcze, cel rozprawy, tytuł; (3) struktura i spełnienie wymogów formalnych w tym poprawność formalno-językowa; (4) dobór źródeł i literatury naukowej; (5) ocena warsztatu naukowego zaprezentowanego w pracy i stopnia realizacji założonego celu badawczego.

Zakończeniem oceny jest sformułowana jako część III końcowa konkluzja.

Ocenie poddana została dysertacja doktorska, licząca łącznie 377 stron wydruku komputerowego, obejmująca: wprowadzenie (ss. 7-19); Rozdział I (ss. 20-49); Rozdział II (ss.50-101); Rozdział III (ss. 102-129); Rozdział IV (ss.130-179); Rozdział V (ss. 180-236); Rozdział VI (ss.237-39) ; Zakończenie (ss. 330-340); Bibliografia (ss.344-374); Kalendarium (ss.374-377). Brakuje, mimo występowania w tekście pracy spisu tabel (w tekście znajduje się 24 tabele) oraz spisu wykresów (w tekście znajduje się 10 wykresów). .

II. Recenzja dzieła według przyjętych kryteriów

(1) wybór tematu

Autorka ocenianej dysertacji prowadzi swojej rozważania podkreślając, że transformacja systemowa, dokonująca się w Polsce od początku lat dziewięćdziesiątych, jednoznacznie potwierdziła funkcjonującą regułę, w myśl której o rzeczywistości należy myśleć jako o braku i wyborze, a narzędzia stosowane przez decydentów mają pomagać w podejmowaniu decyzji o tym, jak najlepiej alokować ograniczone zasoby wobec nieskończoności potrzeb. Zasoby są zawsze ograniczone, a wybory muszą być nieustannie dokonywane. Jedyną rzeczą zmienną jest rozmiar braków, a zatem stopień trudności podejmowanych wyborów. Zadaniem polityki społecznej jest aby czynić te wybory w myśl zasady sprawiedliwości społecznej i egalitaryzmu, pamiętając jednocześnie o często podnoszonym dualnym podejściu do polityki społecznej. Jedni badacze twierdzą, że nie ma efektywnej polityki ekonomicznej bez dobrze zorganizowanej i spójnej polityki społecznej, a drudzy, że o wszelkim postępie decyduje gospodarka, głosząc równocześnie, że polityka społeczna pasożytuje na organizmie wzrostu gospodarczego. W zależności od stanowiska badawczego można podkreślać przeciwstawienie polityce społecznej polityki gospodarczej, bądź też wskazywać na organizatorską rolę podmiotów państwowych, których najlepszym sprawdzianem wydolności jest zgromadzenie odpowiednich środków na zaspokojenie elementarnych potrzeb materialnych, zdrowotnych i edukacyjnych obywateli, na wyrównanie szans życiowych oraz kształtowanie systemów wspierania przezorności osobistej i zbiorowej.

¹ Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. 2018 poz. 1669; Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. 2018 poz. 1668

W typowym dla demokratycznych państw ujęciu, polityka społeczna ma stanowić gwarancję bezpieczeństwa społecznego (socjalnego) oraz zachęcać do zdobywania wiedzy, rozwoju inicjatywy gospodarczej, rozwoju kulturalnego i fizycznego narodów. Bez lęku o brak podstaw egzystencji, zabezpieczenia socjalnego na dziś i jutro, prawa opieki zdrowotnej dla siebie i rodziny, także po zakończeniu efektywnej działalności zawodowej. Taki sposób podejścia wymaga nowego pojmowania roli polityki społecznej w państwie, którego reformowanie i zmiana określają zakres bezpieczeństwa socjalnego, charakterystycznego dla danego etapu rozwoju społeczno-gospodarczego i formacji politycznej.

Autorka słusznie podkreśliła potrzebę nadążania za zmieniającym się światem w rozwiązaniach ubezpieczeniowych odnosząc się do dynamicznych zmian zaistniałych w Polsce po ustaleniach „okrągłego stołu” (s.30 *Jednym z celów, jakie postawiło przed sobą państwo polskie w okresie transformacji ustrojowej przełomu lat 80. i 90. było osiągnięcie wysokiego poziomu ochrony socjalnej. Było to ważne ze względu na to, że zmieniła się wówczas sytuacja społeczno-ekonomiczna, a zmiany te były bardzo niekorzystne dla dużej części społeczeństwa. Pojawił się problem bezrobocia i spowodowany nim wzrost ubóstwa; zatrudnienie w tzw. szarej strefie pociągało za sobą brak ubezpieczenia społecznego (chodzi zarówno o mniejsze wpływy ze składek i przez to wzrost zadłużenia FUS, jak i brak ochrony ubezpieczeniowej). Zaczęło też postępować zjawisko starzenia się społeczeństwa. Przyjęto wówczas modelowe rozwiązania, które posłużyły do konstruowania systemów wsparcia. Ochronę praw socjalnych wpisano w Konstytucję. Najważniejszym celem było zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, ale miało ono zostać osiągnięte głównie dzięki odpowiedzialności i zapobiegawczości samych zainteresowanych, czyli osób indywidualnych. Stąd też konstrukcja systemu emerytalnego została oparta na zdefiniowanej składce, a więc system został przekształcony z repartycyjnego w kapitałowy)* wskazując, że te ustalenia pozwoliły na modernizację ZUS a szczególnie wprowadzenie rozwiązań typowych dla New Public Management. Dowartościowała również Doktorantka, istotne dla NPM znaczenie przywództwa i respektowania społecznej odpowiedzialności organizacji w dążeniu do trwałego i zrównoważonego rozwoju (ss. 315 *Kierunki rozwoju Zakładu zawarte są w kolejnych Strategiach. Jako instytucja odpowiedzialna społecznie ZUS działa zgodnie z zasadami CSR. Społeczna odpowiedzialność instytucji publicznych oznacza zmianę sposobu ich funkcjonowania i zarządzania – ukierunkowanie na służenie obywatelom. Tak działające instytucje są zgodne z koncepcją państwa usługowego, które oferuje swoim obywatelom łatwo dostępne usługi wysokiej jakości*) co dobrze świadczy o Jej umiejętności identyfikowania ważnych kierunków rozwoju dyscypliny odniesione do działań podejmowanych przez badaną instytucję.

Współczesne państwo, jako podmiot władzy realizuje szereg zadań, których efekty przyczyniają się do jego trwania i rozwoju. Rezultaty jego oddziaływania wpływają także na formułowanie oceny przez interesariuszy czyli wyborców, którzy w akcie elekcji popierają dotychczasowo sprawujących władzę lub też – negatywnie oceniając efekty podejmowanych działań - odrzucają dalsze polityczne przywództwo. Obydwa stwierdzenia wiodą ku konstatacji, iż dobry suweren dbając o swój rozwój, dba o dobrobyt swoich wasali, bowiem to oni właśnie legitymizują obóz władzy. Ostatnie stwierdzenie prowadzi nas ku temu, aby potwierdzić duże znaczenie oceny skuteczności realizacji założeń określonej polityki publicznej oraz ewaluacji jakości i przydatności narzędzi oraz instrumentów pozwalających na ich obiektywną ocenę poprzez funkcjonalną analizę rezultatów podmiotów realizujących

zadania we wskazanym obszarze jako przyczyniające się do sanacji instytucji i całych systemów.

Jako jedna z ważniejszych polityk publicznych jawi się polityka społeczna a w niej, z uwagi na znaczenie asekuracji ryzyk życiowych działania, które mają na celu uniwersalne im zapobieganie, łagodzenie i przeciwdziałanie działaniu takich podmiotów jak Zakład Ubezpieczeń Społecznych czy Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. W odniesieniu do ocenianej pracy, analizie zostały poddane działania i ocenione wyniki **aktywności** podejmowane przez ZUS. Doktorantka przygotowała w tym zakresie bardzo szczegółowe omówienie zmian organizacyjnych, a w ich konsekwencji dokonała scharakteryzowania zakresu i głębokości ochrony ubezpieczeniowej oferowanej w systemie publicznym.

Mimo, że obiektem badań jest ZUS i transformacja jego roli jako podmiotu zabezpieczenia społecznego (s. 83.... *ZUS obejmował swym działaniem obszar całej Rzeczypospolitej. Jego siedzibą była Warszawa. Zadaniem podstawowym ZUS było wykonywanie wszelkich czynności w zakresie ubezpieczeń poza czynnościami przekazanymi ubezpieczalniom społecznym oraz normowanie, koordynowanie, kontrolowanie, usprawnianie i uzupełnianie działalności ubezpieczalni społecznych. Powołanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych było związane z likwidacją oddzielnych zakładów oraz Izby Ubezpieczeń Społecznych, wprowadzało także możliwość tworzenia jego regionalnych oddziałów*) konstrukt ten został osadzony w szerszej perspektywie teoriopoznawczej. Autorka podjęła rozważania (zawarte w rozdziale I, ss. 20-49) mające na celu umieszczenie tej instytucji w kontekście historycznego i doktrynalnego rozwoju polityki społecznej *per se*. Podkreśliła – przytaczając stanowisko R. Szarfienberga (s.24 kładącego nacisk na *interdyscyplinarność w podejściu naukowym do kwestii problemów społecznych oraz użyteczność poszukiwania ich racjonalnych sposobów rozwiązywania*) - badawczy charakter polityki społecznej, co często jest umniejszane w dyskursie naukowym, bowiem niesłusznie - niemniej jednak - polityka społeczna traktowane jest często jako działanie teleologiczne i niewiele poza tym

Recenzent zwraca uwagę także, na niezwykle ważne z jego punktu widzenia wskazanie przez Doktorantkę aspektu tworzenia dobór publicznych za pomocą działań osadzonych w polityce społecznej (s.25 *Wartością społeczną polityki społecznej jest jej zdolność do zwiększania dobra społeczeństwa*) oraz wykorzystywania polityki społecznej do prowadzenia gry politycznej (s.25 *Natomiast wartością polityczną jest jej zdolność do zwiększania poparcia wyborców dla danej formacji politycznej. Kwestie społeczne były i są wykorzystywane w bieżących sporach i rywalizacji pomiędzy poszczególnymi koalicjami i partiami politycznymi. Są traktowane instrumentalnie. Z założenia są wdzięcznym terenem do rozgrywek politycznych, ponieważ dotyczą istotnych potrzeb ludzi. Miejsce polityki społecznej w państwie zależy więc zarówno od ustroju i formy państwa, jak i panującej ideologii*). To celne spostrzeżenia świadczące o wrażliwości badawczej Doktorantki.

Ponieważ polityka społeczna w dużej mierze jest realizowana za pomocą organizacji działających w systemie administracji publicznej lub w konsekwencji wyznaczenia temporalnych granic współpracy między tym sektorem a pozostałymi tj. rynkowym i obywatelskim można - podążając za myślą Autorki przytoczoną powyżej - zaryzykować można stwierdzenie, że zakres i sposób realizacji zadań administracji publicznej jest pochodną tego jak suweren poprzez zaspokojenie potrzeb obywateli dąży do utrzymania władzy. Istotą tego działania są instrumenty i mechanizmy wykorzystywane w aktywnościach związanych z przedsiębiorczością polityczną czyli kształtowaniem domeny

polityki społecznej. I o tym właśnie aspekcie jest oceniana praca doktorska a szczególnie treści zawarte w rozdziałach od II do VI. W ocenie recenzenta szczegółowe potraktowanie organizacji i oddziaływania kluczowej instytucji zabezpieczenia społecznego w państwie jest dojrzałą decyzją o przedmiocie własnych aspiracji badawczych i sposobie jego opisu. Na pewno w opinii recenzenta jest to jeden z tych elementów, który wypełnia wymogi art. 187, pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2028 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz.1668) ze zmianami (Dz.U. z 2023. Poz. 742; 1088; 1234).

Tworzenie rozwiązań, których celem jest uzyskanie bezpieczeństwa socjalnego obywateli jest obowiązkiem demokratycznego państwa. Obecnie zakres ryzyk, obejmowanych w ramach tworzonego systemu, wyznaczony jest przez uwarunkowania wynikające z unormowań międzynarodowych, co należy przez Autorkę zostało omówione (o tym szczególnie ss. 31-33 ocenianej dysertacji), jak również przez realizowane doktryny: ekonomiczną i polityczną oraz możliwości ekonomiczne państwa. Podkreślenia relacji między rzeczywistością społeczną a uwarunkowaniami doktrynalnymi ochrony potwierdza rzetelne przygotowanie Autorki do prowadzonych badań – czyli umie Doktorantka popatrzeć na zjawisko w perspektywie badawczej głębi, co jest cennym przymiotem naukowca.

Praktyczne realizowanie zasad bezpieczeństwa socjalnego uwidacznia się w poziomie i jakości życia obywateli. Należy jednak zaakcentować, że wśród różnych punktów widzenia i poglądów odnośnie celów polityki społecznej jako podstawę konceptualizacji jej zadań uznaje się, iż w głównej mierze powinna mieć na uwadze potrzeby społeczne uznane za tak ważne by je finansować w publicznym strumieniu pieniędzy oraz dążyć do ich powszechnego zaspokojenia co najmniej w zakresie podstawowym. W tej koncepcji znajduje swój wyraz zasada egalitaryzmu i solidaryzmu, prowadząca do określenia stopnia zaspokojenia potrzeb na poziomie, który można uznać za społecznie niezbędny, a zatem zrealizowane zostaje niezbywalne prawo jednostki ludzkiej do rozwoju. Powinna to być polityka, która przez swoje podsystemy i instrumenty administracyjno-finansowe, wpływa na kreowanie warunków przemian w kierunku zrównoważonego rozwoju, podobna do tej, jaką już od wielu lat prowadzą państwa Unii Europejskiej.

Podejmowanie racjonalnych działań osłonowych dla społeczeństwa jest szczególnie istotne w okresie zmian systemowych. Warunkiem skuteczności procesów przemian jest zachowanie równowagi między układem ekonomicznym a układem prawnym, zaś w przypadku Polski w praktyce przemian wyraźnie zaznacza się dominacja pierwiastków ekonomicznych nad społecznymi, stąd takie duże znaczenie gwarancji realizacji potrzeb objętych działaniami z zakresu bezpieczeństwa socjalnego. Zmiany systemowe jako przesłanka do zmian w zakresie roli i realizowanych przez ZUS zadań zostały należycie wyeksponowane przez Doktorantkę poprzez logiczny podział treści pracy uwzględniający szczególnie istotne czasookresy dla tworzenia kontinuum od instytucji ubezpieczeń społecznych do instytucji zabezpieczenia społecznego w działalności badanego podmiotu polityki społecznej – co również dobrze świadczy o dojrzałości badawczej Doktorantki.

Negatywne zjawiska dotyczące rynku pracy oraz poszerzające się grono osób, podlegających marginalizacji, powodują, iż państwo jako podmiot władzy musi kłaść szczególny nacisk na przedsięwzięcia zmierzające do tworzenia czytelnych zasad dostępu do świadczeń, wysokiego poziomu ich finansowania w ramach środków publicznych oraz wzmocnienia więzów łączących lokalne społeczności jako najbardziej efektywne działania nakierowane na łagodzenie, przeciwdziałanie i zapobieganie wykluczeniu społecznemu i

tworzeniu pożądanego jakościowo kapitału ludzkiego. Wskazane powyżej idee przewodnie działania UE wyznaczają zakres i kierunek tworzenia ram krajowych dla realizacji bezpieczeństwa socjalnego obywateli przez podmioty władzy publicznej w tym również ZUS. Oczywiście – w opinii wielu praktyków - stwierdzenie, napotykało i napotyka czasami na negację i wskazywanie wielu kontrargumentów, w tym zdania, iż jakakolwiek pomoc – traktowana jako interwencja z zewnątrz – narusza podmiotowość rodziny, prowadzi do jej osłabienia, a nawet kryzysu. Mnogość i rozbieżność stanowisk przyczynia się do podejmowania zarówno przez naukowców jak i praktyków dyskursu nad istotą polityki społecznej, jej funkcjami, rolą, zadaniami, narzędziami, instrumentami i innymi atrybutami i aspektami, który w rzeczy samej wpisuje się w szerszą debatę o funkcjach i przyszłości państwa. Z praktycznego punktu widzenia ono właśnie, poprzez tworzenie nowoczesnych rozwiązań w zakresie zabezpieczenia społecznego decyduje o rozwoju ilościowym i strukturze ludności danego kraju i wpływa na kształtowanie się globalnych trendów demograficznych.

W tym miejscu recenzent chciałby usłyszeć, w trakcie publicznej obrony, odpowiedź Autorki na pytanie o jej opinię na temat dokonanych w ostatnich latach zmian w odniesieniu do granicy wieku emerytalnego oraz informacji o tym jak kształtuje się wysokość świadczeń emerytalnych dla kobiet po obniżeniu wieku emerytalnego przez obecny obóz władzy i jakie są w tym względzie prognozy. Czyli czy przedsiębiorczość polityczna realizowana za pomocą rozwiązań w zakresie polityki społecznej przyczyni się do zwiększenia czy zmniejszenia wysokości świadczeń emerytalnych dla wskazanej grupy.

Ponieważ w pracy nie ma porównań międzynarodowych, a Autorka sama podkreśla ich bezzasadność wobec wybranego obiektu badań czyli ZUS, proszę także o syntetyczne zaprezentowanie regulacji w zakresie ustawowego wieku emerytalnego w wybranych państwach tzw. twardego jądra i scharakteryzowanie toczących się obecnie w tym zakresie zmian w wybranych państwach europejskich.

Biorąc pod uwagę, przedstawione powyżej szczególnie istotne – z punktu widzenia tytułu i zawartości - problemy poruszone w ocenianej dysertacji recenzent stwierdza, że poszukiwanie sposobów mających na celu poprawę rezultatów oddziaływania praktyk podejmowanych w systemie zabezpieczenia społecznego jest od wielu lat jednym z ważniejszych obszarów dociekań badawczych w domenie ekonomii sektora publicznego co oznacza, że wybrany temat dysertacji jest aktualny i istotny dla rozwoju polityki społecznej oraz biorąc pod uwagę obszar zainteresowań badawczych recenzenta podkreślić należy jego walor dla rozwoju teorii i praktyki zarządzania publicznego. Oceniane opracowanie wnosi nową perspektywę, jaką jest prezentacja kontekstowa rozległego tła historycznego i stosunków społecznych, a także warunków pracy, które determinują jakość usług świadczonych przez badaną instytucję zabezpieczenia społecznego.

Rezultaty owych dociekań prowadzonych przez Doktorantkę są ważne, bowiem wytyczają i wpływają na kierunki polityk publicznych państwa – przynajmniej tak powinno być, bo taki był wskazany cel główny ocenianej pracy czyli (s.12) *próba kompleksowego wielowymiarowego i kontekstowego ukazania rozwoju systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce oraz instytucji powołanej do realizowania wynikających z niego zadań, czyli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jak również próba scharakteryzowania głównych punktów zwrotnych rozwoju systemu i samego ZUS, a także roli ZUS i ubezpieczeń społecznych w polityce społecznej państwa.*

Zauważyć przy tym należy, że teoretycy formułują uniwersalne reguły zwiększające racjonalność gospodarowania środkami publicznymi, a praktycy starają się zaproponowane rozwiązania wprowadzić w rzeczywistość organizacyjną, tak aby zakładane cele były osiągnięte, doprowadzać do ograniczania wysokiego zużycie zasobów, ograniczać nieefektywność ekonomiczną i organizacyjną oraz społeczną niesprawiedliwość w dostępie do usług i świadczeń wspierających dążenie do emancypacji rodziny i zapewniające jej możliwość realizacji swoich potrzeb.

Oceniana praca ma zdecydowanie większy walor praktyczny niż teoriopoznawczy, aczkolwiek podsumowując prowadzony przez recenzenta z treściami zaprezentowanymi przez Autorkę dyskurs, recenzent podkreśla jakość prowadzonego przez Doktorantkę wywodu a zaproponowany temat pracy jednoznacznie ocenia jako wybrany trafnie.

Autorka wykazała się umiejętnością dostrzeżenia tego co istotne z punktu widzenia możliwości rozwoju teorii, jak i przydatne dla praktyki. Wybór tematu pracy i sposób realizacji postawionych celów recenzent uznaje za spełniający kryteria pozwalające ocenić przedłożoną dysertację pozytywnie.

(2) założenia badawcze, cel rozprawy, tytuł

Recenzowana dysertacja lokuje się w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Założenia pracy zostały sformułowane w konsekwencji analizy literatury przedmiotu, dostępnych statystyk obrazujących efekty zmian w obszarze zadań realizowanych przez ZUS, egzekucje aktów prawnych, syntezie licznych raportów i prac eksperckich oraz danych pozyskanych z zasobów badanego obiektu czyli ZUS.

Na potrzeby rozwiązania problemu badawczego Autorka sformułowała wszystkie wymagane elementy pracy badawczej, czyli: cel badawczy, hipotezy badawcze (ich brzmienie budzi pewien niepokój u recenzenta, ale o tym później w treści recenzji) , pytania badawcze oraz poprawnie dobrała metody badawcze. Przedstawiła także tok postępowania badawczego odzwierciedlony w strukturze treści pracy.

Jako cel prowadzonych rozważań Doktorantka wskazała (s. 12) *kompleksowe wielowymiarowe i kontekstowe ukazanie rozwoju systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce oraz instytucji powołanej do realizowania wynikających z niego zadań, czyli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*. Cel główny został dezagregowany w efekcie zaproponowania trzech celów szczegółowych w brzmieniu: *1. Szczegółowa charakterystyka i analiza tworzenia się i przemian polskiego systemu ubezpieczeń społecznych w ujęciu historycznym; 2. Ukazanie roli i funkcji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako głównego podmiotu polskiego systemu zabezpieczenia społecznego; 3. Ukazanie licznych czynników wewnętrznych i zewnętrznych oraz kontekstów wpływających na funkcjonowanie instytucji ubezpieczeń społecznych*.

W tabeli bez numeru zamieszczonej na s.12, Autorka wskazuje główne problemy, pytania badawcze i hipotezy Przygotowane dla realizacji postawionego zamierzenia badawczego. Recenzent nie ma wiedzy o miejscu pracy Autorki dysertacji, ale sposób formułowania stałych elementów warsztatu badawcze zawarty w w/w tabeli skłania ku temu, aby postrzegać Doktorantkę jako praktyka a nie naukowca zatrudnionego w uczelni lub jednostce badawczo-naukowej. To ostatnie stwierdzenie powala recenzentowi zaakceptować zaproponowany w tabeli podział.

Główną przyjętą hipotezą w dysertacji i przedstawioną słowami (ss.13-14): *Główna przyjęta hipoteza dysertacji brzmi: Zakład Ubezpieczeń Społecznych ewoluował na przestrzeni historycznej, rozwijał stare jak i nowe funkcje ubezpieczeniowe, a także te związane z działalnością okołoubezpieczeniową (np. wypłata świadczeń niezwiązanych z systemem ubezpieczeń społecznych, ale z zabezpieczeniem społecznym) i pozaubebezpieczeniową (edukacyjną, informacyjną, prewencyjną, patriotyczną czy współpracę z placówkami naukowymi).* Recenzent rozumie, że zaproponowane przez Autorkę hipotezy, wynikają z dotychczasowych Jej obserwacji i doświadczeń, i opisują zauważane przez Nią związki między dającymi się zbadać faktami (zdarzeniami)..

Następne pytanie do Doktorantki dotyczy kwestii warsztatowych, zatem w odpowiedzi na recenzję proszę odnieść się do metodologicznych rozstrzygnięć stawiania problemów naukowych a głównie syntezy tego co to jest problem naukowy, co przesądza o ważności problemu naukowego, jak stawiać problemy naukowe w procesie badawczym i dlaczego sformułowanie problemu ułatwia jego rozwiązanie. Istotnym elementem odpowiedzi na pytanie sformułowane przez recenzenta powinna być także szersza wypowiedź doktorantki o podstawach metodycznych w badaniach prowadzonych w naukach o polityce i administracji a szczególnie wyjaśnienie w trakcie publicznej obrony pojęcia „hipoteza” i zaprezentowanie sposobu jej formułowania oraz możliwości weryfikacji

Poznawczym wsparciem dla czynionych przez Doktorantkę rozważań było wykorzystanie ustaleń teorii dotyczących wybranych modeli i doktryn w polityce społecznej (ss. 37-49), a szczególnie dobrze przygotowany przegląd definiowania polityki społecznej (ss. 23-25), który pozwolił na wybór definicji operacyjnej polityki społecznej (s. 9 *sfera działania państwa oraz innych ciał publicznych i sił społecznych, która zajmuje się kształtowaniem warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, zwłaszcza w środowisku zamieszkania i pracy*) co oznacza, że prowadzone w dysertacji rozważania są ogniskują się wokół podejścia zaproponowanego przez A. Rajkiewicza. Przyjęcie operacyjnej definicji pozwoliło na nabudowania wokół niej autorskiej narracji o roli ZUS jako głównego podmiotu polityki społecznej w zakresie dostarczyciela usług z zakresu zabezpieczenia społecznego.

Powiązanie rozważań nad efektami działalności ZUS z perspektywą polityki publicznej jaką jest polityka społeczna recenzent uznaje za istotne dla zaprojektowanych badań, a ocenę owych efektów prowadzonych przez państwo działań - w konsekwencji przygotowania licznych charakterystyk stanu rzeczywistego oraz egzegezy aktów prawnych i wynikających z nich zmian w funkcjonowaniu ZUS recenzent uznaje za poznawczo uzasadnione. W oparciu o pozyskane informacje Autorka zaproponowała wytyczne zwiększające jakość podejmowanych działań sformułowane w zakończeniu pracy jako *rekomendacje dla systemu ubezpieczeń społecznych i rekomendacje dla ZUS* (ss. 330-343).

Recenzent zauważa, że Autorka dysertacji w zaproponowanych przez siebie rozważaniach, podkreśliła, iż opracowania dotyczące historycznych zmian ZUS nie są nowe, ale dokonana przez Nią analiza dotychczasowych sposobów ich prowadzenia i opisywanych rezultatów wskazała, że są one raczej fragmentarycznym a nie kompleksowym ujęciem badanej materii zatem można uznać, że zaproponowane przez Autorkę w recenzowanej dysertacji kompleksowe i komplementarne podejście do oceny historii i roli ZUS w polityce

społecznej państwa jest swoistym novum, zatem Autorka spełnia kryteria ustawowe niezbędne dla uzyskania stopnia doktora nauk.

Za słuszne i zgodne ze sztuką recenzent uznaje przygotowanie przez Autorkę opisu wykorzystywanych w pracy pojęć, które czytelnikowi pozwalają na prawidłowe zrozumienie procesu badawczego dokonanego przez Doktorantkę oraz docenienie trudu, który był włożony w proces poznawczy.

Sformułowane zamierzenia badawcze oraz sposoby poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania badawcze są niewątpliwie wartościowe i pozwalają na postawienie wysokiej oceny umiejętności projektowania i prowadzenia badań przez Doktorantkę. Zaproponowane obszary tematyczne i dokonane w nich szczegółowe poszukiwania wyniknęły zarówno z przeprowadzonych dociekań teoretycznych w literaturze przedmiotu, jak i obserwacji procesów realnych w zakresie projektowania i realizowania polityki publicznej, w tym polityki społecznej. Jakość prowadzonego wywodu jednoznacznie potwierdza, iż z obydwoma wskazanymi źródłami poznania Autorka sobie świetnie radzi i potrafi prowadzić zarówno dociekania analityczne w teorii jak i dokonywać syntezy niezbędnej dla wzbogacania teorii, ale również przydatnej dla praktyki. Także sformułowany tytuł pracy uznaję za jak najbardziej zasadny.

Podsumowując, podkreślam swoją jednoznacznie pozytywną ocenę odniesioną do tej części recenzji. W sposób zrozumiały i logiczny Autorka przedstawiła swoje zamierzenia w odniesieniu do zawartości oraz sposobu prezentacji podejmowanych w dysertacji rozważań. Prawidłowo zostały one zaprezentowane we wprowadzeniu (ss. 7-19) a następnie przywołane w treści rozważań prowadzonych w pięciu rozdziałach pracy i w końcu w zakończeniu (ss. 330-343) stanowiącym podsumowanie pracy i syntezę prowadzonych badań. Postrzegam to jako zaletę pracy, bowiem taki sposób prezentacji celów pracy dowodzi świadomego dążenia do podporządkowania prowadzonych badań przyjętym założeniom badawczym, co dobrze świadczy o warsztacie naukowym Autorki.

Także sformułowany tytuł pracy uznaję za jak najbardziej zasadny, wpisuje się on bowiem trafnie w całokształt badań dotyczących przebiegu, metod, instrumentów oraz oceny skuteczności i efektywności procesów zarządzania w państwie (oczywiście jego wycinak związanego z realizacją zadań w zakresie zabezpieczenia społecznego) - przyczyniając się tym samym do wzbogacenia badań zarówno w wymiarze teoriopoznawczym, jak i aplikacyjnym. Formułowanie i realizowanie polityki publicznej a taką jest polityka społeczna jest jednym z takich właśnie procesów. Tytuł pracy także względem diskutowanych treści został sformułowany prawidłowo a zawartość rozdziałów II do VI uwypukla kontinuum historyczne podkreślone jako obszar poszukiwań poznawczych słowami *Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako podmiot polityki społecznej państwa polskiego – od instytucji ubezpieczeń społecznych w kierunku instytucji zabezpieczenia społecznego*.

(3) struktura i spełnienie wymogów formalnych w tym poprawność formalno-językowa

Recenzowana praca została przygotowana w zgodzie z wymogami formalnymi stawianymi dysertacji na stopień doktora nauk o polityce i administracji. Dysertacja ma charakter deskryptywno-teoretyczno-empiryczny. Tej logice (tj. przenikanie się wątków opisowych, teoretycznych i odniesionych do obserwowanej praktyki) przyporządkowany został podział treści diskutowanych w pracy, gdzie świadomie równoważono rozważania teoretyczne oraz omówienie wyników badań własnych i refleksje wynikające z analizy

otaczającej rzeczywistości. Z formalnego punktu widzenia recenzowana praca zawiera 6 ponumerowanych, wyodrębnionych części oraz nienumerowane: wprowadzenie wraz z charakterystyką założeń pracy, zakończenie i objęty kanonem tego typu pracy spisy bibliograficzne oraz kalendarium.

Struktura formalna głównej części pracy (ss. 7-343) jest następująca: wprowadzenie wraz z charakterystyką założeń wprowadzenie (ss. 7-19); Rozdział I *Miejsce i rola ubezpieczeń społecznych w polityce społecznej państwa* (ss. 20-49); Rozdział II *Tworzenie polskiego systemu ubezpieczeń społecznych* (ss.50-101); Rozdział III *Znaczenie i rola ZUS w okresie II wojny światowej* (ss. 102-129); Rozdział IV *Odbudowa ZUS po II wojnie światowej i likwidacja zakładu w latach 50 tych XX wieku* (ss.130-179); Rozdział V *Reaktywacja ZUS i zmiany w systemie ubezpieczeń społecznych w latach 1960-1989* (ss. 180-236); Rozdział VI *ZUS w systemie ubezpieczeń społecznych po roku 1989* (ss.237-39) ; Zakończenie (ss. 330-340);

Podział treści zawartej w dysertacji na 6 rozdziałów jest efektem logicznego ich grupowania wynikającego z rozważań będących konsekwencją analizy literatury, danych statystycznych, egzegezy aktów prawnych, omówienia istniejących w badanym zakresie praktycznych rozwiązań problemu w Polsce, zaprojektowania scenariusza badań empirycznych oraz metaanalizy informacji uzyskanych ze wskazanych powyżej źródeł poznania.

Generalnie logika pracy jest podporządkowana następującemu grupowaniu: analiza teoretyczna na podstawie studiów światowej i polskiej literatury przedmiotu badań zagadnień związanych z usytuowaniem polityki społecznej w teorii dyscypliny nauk o polityce i administracji poprzez wskazanie na uwarunkowania tworzenia polityki społecznej i podstaw dokonywania wyborów w zakresie alokacji środków publicznych (rozdział I); analiza prawnych i ekonomicznych uwarunkowań zmian w zakresie tworzenia systemu zabezpieczenia społecznego (rozdziały II-V), weryfikacja założeń badawczych a szczególnie tezy o redefiniowaniu obszarów funkcjonalnych i absorpcji nowych rozwiązań do praktyki działania ZUS (rozdział VI) i w końcu weryfikacja empiryczna teorii, synteza informacji uzyskanych z praktyki i końcowe wnioski zamieszczone w zakończeniu, w którym brakło typowej dla prac awansowych części nt. kierunków dalszych badań i szczegółowego odniesienia do obszarów wzbogacenia teorii w konsekwencji przeprowadzonych badań.

Odnosząc się do struktury i spełnienia wymogów formalnych na wyróżnienie zasługuje sposób prezentacji prowadzonych rozważań. W szczególności przy prezentacji wyników badań i dociekań literaturowych Autorka w sposób właściwy udokumentowała wykorzystanie źródeł bibliograficznych wraz z ich wykazem na końcu pracy. W całej pracy poprawnie zostały opisane tabele i wykresy – chociaż nie zostały uwzględnione w spisie w końcowej części dysertacji. Język i styl rozprawy nie budzą zastrzeżeń. Autorka w sposób klarowny przedstawiła swoje i cudze myśli. Język pracy jest generalnie zrozumiały, oparty na poprawnym wykorzystaniu terminologii typowej dla rozważań prowadzonych w obszarze ekonomii, polityki społecznej i subdyscypliny polityki społecznej jaką jest polityka rodzinna. Autorka precyzyjnie stosuje aparat pojęciowy związany z oceną zjawisk zachodzących w obszarze polityki społecznej a szczególnie zabezpieczenia społecznego w powiązaniu z historycznymi zmianami zakresu oddziaływania badanej instytucji nie popełniając błędów terminologicznych.

Edycyjne prace jest przygotowana niezwykle starannie (recenzent rozumie po co został zastosowany zabieg polegający na zmniejszeniu czcionki, ale podkreśla, że zabieg ten raczej fortunny nie był, bowiem zwiększył trudności związane z zapoznawaniem się z prowadzonymi przez autorkę rozważaniami), podkreślenia wymaga wyjątkowa dbałość o precyzję i formę wykorzystywanego w opisie języka polskiego. Z punktu widzenia umiejętności formułowania myśli własnych oraz przytaczania cudzych, jak również poprawnego posługiwania się językiem polskim w ocenianej pracy nie zauważam niedostatków.

Reasumując należy stwierdzić, że struktura logiczna rozprawy, oparta na doborze i sekwencji prezentowanych w niej treści została w sposób właściwy podporządkowana jej tytułowi oraz przyjętym założeniom badawczym, stąd strukturę pracy oceniam **pozytywnie**.

(4) dobór źródeł i literatury naukowej

Autorka wykazała w spisie bibliograficznym wykorzystanie znaczącej liczby źródeł poznania. Zamieszczona bibliografia zawierająca łącznie 796 pozycje została podzielona na następujące sekcje: Literatura – źródła i opracowania - 261 , źródła prawa - 463, inne źródła - 46, źródła prasa - 22 oraz strony internetowe – 4.

Wykazane źródła służące do sformułowania tematu pracy i prowadzonych rozważań uznaję za prawidłowo dobrane, szczególnie jeśli bierzemy pod uwagę dominujący charakter pracy czyli oceny zmiany roli ZUS w następstwie zmiany postrzeganej roli badanej instytucji w tworzenia gwarancji zabezpieczenia ryzyk życiowych jako następstwa ewolucji stanu prawnego wyznaczającego granice funkcjonowania podmiotu polityki społecznej. W omawianej pracy źródła literaturowe posłużyły pierwotnie do zbudowania założenia o istotnym redefiniowaniu miejsca i roli ubezpieczeń społecznych w polityce społecznej państwa od jego powstania w nowożytnej Europie w 1919 roku do chwili obecnej (analiza działalności została zakończona na roku 2022) oraz wtórnie do poszukiwania wyjaśnienia ujawnionych w badaniach prowadzonych przez Doktorantkę prawidłowości. Wyważone zbilansowanie źródeł wyjaśniających zastosowane podejście teoretyczne czyli odnoszących się do opisu uwarunkowań funkcjonowania podmiotu państwowego polityki społecznej jako podmiotu zarządzania publicznego w obszarze realizacji politycznej wizji kontraktu zawieranego między zwyciężskim obozem władzy a wyborcami z jednej strony oraz ujawnione praktyki administracyjne w zakresie obsługi procesów związanych z pozyskiwaniem środków finansowych i ich alokowaniem do świadczeniobiorców pozwoliło na przygotowanie bogatego studium transformacji podmiotu polityki społecznej adekwatnej do pojawiających się w przestrzeni społeczno-ekonomicznej wyzwań oraz pokazującego implementację idei zarządzania publicznego. W tym konkretnym przypadku (tj. rozważań podjętych w ocenianej pracy doktorskiej) podążaniem do uzyskania zbilansowanych źródeł finansowania działalności przy zachowaniu zasad sprawiedliwości społecznej i poszukiwaniu możliwości utrzymania renty politycznej i mandatu do sprawowania władzy w konsekwencji usatysfakcjonowania interesariuszy czyli głównie wyborców .

Liczba wykorzystanych publikacji, a szczególnie ich struktura, w tym pozycje obcojęzyczne (niewiele, ale wynikało to ze specyfiki badanego obiektu działającego tylko na terenie RP) oraz sposób doboru (artykuły publikowane w kluczowych dla rozwoju dyscypliny czasopismach lub oficynach wydawniczych) pozytywnie świadczą o umiejętności prowadzenia kwerendy literaturowej oraz o dobrym rozeznaniu literaturowym studiowanego

tematu przez Doktorantkę. W późniejszych pracach naukowych sugeruję wykazanie ogromu pracy własnej poprzez wprowadzenie podrozdziału opisującego metodę doboru publikacji do studiów literaturowych (np. wykorzystane bazy, słowa kluczowe etc.) oraz sposobu selekcji (warto się zapoznać między innymi z następującą pozycją: W. Czakona *Metodyka systematycznego przeglądu literatury*. [http://www.wojciech.czakon.com/pub/metodyka-systematycznego-przeglądu literatury. pdf](http://www.wojciech.czakon.com/pub/metodyka-systematycznego-przegladu-literatury.pdf)).

Z uwagi na tematykę dysertacji na pozytywne wyróżnienie zasługuje także fakt powołania przez Autorkę wielu aktów prawnych na podstawie których omówiona została logika zmiany zakresu funkcjonowania i katalog realizowanych zadań. Cenne jest także korzystanie z wielu dokumentów wewnętrznych badanego podmiotu.

Wykorzystane i wykazane przez Doktorantkę pozycje literatury oceniam jako spełniające kryterium dogłębnej analizy. Ocena powołanych pozycji literatury jest pozytywna, Autorka wykorzystwała w większości publikacje o charakterze *stricte* naukowym, rzadko sięgając do pozycji popularnonaukowych. Dobór literatury jest prawidłowy i wystarczający dla przygotowania i zrealizowania rzetelnych badań pozwalających o ubieganie się o uzyskanie stopnia naukowego. Dobra znajomość podstawowej dla tematyki literatury przedmiotu, także prac o charakterze praktycznym, przełożyła się na sposób precyzowania, analizowania, a następnie syntetyzowania problemów oraz na jakość wnioskowania, który uznaję za bardzo dobry.

(5) ocena warsztatu naukowego zaprezentowanego w pracy i stopnia realizacji celów badawczych

Dysertacja ma charakter deskryptywno-teoretyczno—empiryczny. Tej logice, tj. przenikania się wątków opisujących zmiany funkcji i roli podmiotu, badaniu rzeczywistych praktyk związanych z dostarczaniem świadczeń oraz podejmowaniem działań prewencyjnych jak również tworzenia zasad kompensowania ryzyka oraz powiązaniu obserwowanych praktyk z teorią dyscypliny przyporządkowany został podział treści dyskutowanych w pracy. Głównie, w prowadzonej narracji dowartościowano refleksje wynikające z obserwowanej praktyki.

Jak wskazano powyżej oceniana dysertacja składa się z sześciu wyodrębnionych części, wprowadzenia i zakończenia. W ocenie dojrzałości Doktorantki do pracy badawczej istotnym elementem jest analiza zaproponowanego i przeprowadzonych badań własnych. Warunkiem koniecznym dla satysfakcjonującego przeprowadzenia badań naukowych – i tym samym pozytywnej oceny dysertacji - jest dobór odpowiedniej metody badawczej, techniki oraz narzędzi badawczych. Celem wspomnianych elementów jest pomoc w znalezieniu odpowiedzi na sformułowany problem badawczy. Metoda jest zatem sposobem pracy badawczej i związanymi z nią czynnościami manifestującymi się poprzez zastosowanie określonych narzędzi i technik badawczych. Wybranym przez badacza metodom podporządkowana jest realizacja procesu badawczego przyjętego przez badacza. W odniesieniu do przyjętych założeń badawczych recenzent zauważa adekwatność wykorzystanych metod i przypisanych do nich technik. W niniejszej pracy Autorka zdecydowała się na zastosowanie metody monograficznej, analizy systemowej, analizy decyzyjnej i analizy porównawczej/komparatywnej. Z reguły w pracy awansowej poświęca się nieco więcej miejsca na omówienie warsztatu badawczego oraz bardziej rygorystycznie wiąże się wykorzystane metody z osiąganymi rezultatami. Zastosowane metody recenzent

uważa za adekwatne do sformułowanego zamierzenia badawczego bowiem dzięki ich wykorzystaniu można było realizować cele prognostyczne, poznawcze, teoretyczne. Jak wskazuje Doktorantka interesował ją (s.14) *stan badanej instytucji oraz systemu ubezpieczeń społecznych w określonym czasie i otoczeniu. Metoda monograficzna obejmuje bardzo szeroki zakres zagadnień. Oprócz charakterystyki opisowej i liczbowej uwzględnia także informacje jakościowo-ilościowe. Służy do zgłębiania wyodrębnionych elementów badanej instytucji, określenia ich charakteru oraz scharakteryzowania ich funkcjonowania, rozwoju, ewolucji i przemian. Pozwala także zaprezentować nie tylko aktualne, ale także wcześniejsze tło działalności przedmiotu badania. Z uwagi na merytoryczny charakter badanego zjawiska, kluczowym jest dobór odpowiedniego narzędzia badawczego. Pod tym terminem kryją się przedmioty, instrumenty, urządzenia techniczne, aparatura pomiarowa, służąca do realizacji technik badań. Słowem ujmując wszystko to, co można wykorzystać do zbierania i rejestrowania badanych faktów, informacji i zjawisk. Narzędzie jest instrumentem służącym do gromadzenia danych z badań naukowych. Ponadto zastosowano również tabele, zestawienia, wykresy oraz zestawienia informacji o charakterze jakościowym. Z uwagi na charakterystykę badanej grupy, kluczowym jest także dobór odpowiedniej techniki badawczej, rzutującej na prawidłowość i rzetelność wyników. W związku z charakterem badanej grupy, zdecydowano się na zastosowanie różnorodnych technik badawczych, charakterystycznych dla metody komparatywnej. Wykorzystano następujące techniki: badanie dokumentów, porównanie całościowe i przemienne oraz porównanie jakościowe i ilościowe.*

Badania zrealizowane przy wykorzystaniu szerokiej wachlarza źródeł poznania pozwoliły na uzyskanie ogólnego, syntetycznego obrazu potrzeb kwestii problemowej dotyczącej dostosowania studiów ekonomicznych do potrzeb pracodawców. Zaproponowane rozwiązanie uznaję za dojrzałe i w pełni potwierdzające umiejętności mgr Magdaleny Lewandowskiej do prowadzenia badań naukowych. Podkreślam także duży praktyczny potencjał zrealizowanej pracy – oczywiście zostanie on wykorzystany tylko wtedy o ile decydenci – a nie tylko zarząd ZUS - sięgną po analizę i metodę przeprowadzoną i zaproponowaną przez Doktorantkę.

Sformułowane zamierzenia badawcze pracy oraz sposoby pozyskiwania odpowiedzi na postawione pytania są niewątpliwie ciekawe i pozwalają na postawienie pozytywnej oceny dla umiejętności projektowania i prowadzenia badań naukowych. Niższa ocena obejmuje sposób w jaki Autorka w pracy przekonuje czytelnika o tym, że konkretne zbiory informacji zostały pozyskane w efekcie wykorzystania określonej metody. Zaproponowane obszary tematyczne uwidocznione w założeniach i dokonane w nich szczegółowe poszukiwania wyniknęły zarówno z przeprowadzonych dociekań teoretycznych w literaturze przedmiotu, jak i obserwacji wynikających z zaangażowania profesjonalnego w działalność ZUS. Uzyskany materiał z badań empirycznych potwierdza, że Autorka dysertacji potrafi prowadzić zarówno dociekania analityczne mające na celu badanie praktyki zarządczej oraz dokonywać syntezy badań na potrzeby praktyki (głównie zawarte w zakończeniu pracy).

Reasumując sformułowany cel pracy głównie odnoszący się do wątków teoretycznych i praktycznych został zrealizowany. Jego weryfikacji – w przeważającej mierze posłużyły studia literaturowe i wyniki badań własnych Autorki. Doktorantka prawidłowo analizuje zachodzące zjawiska i – w konsekwencji uogólnienia obserwowanych zjawisk, wzbogaca praktykę, słabiej niestety teorię. W pozytywach ocenianej pracy, w odniesieniu do wartości naukowej, należy przede wszystkim wskazać na jakość egzegezy aktów prawnych i

umiejętności opisanie implikacji zmian w porządku prawnym dla systemu zabezpieczenia społecznego a szczególnie funkcjonowania ZUS.

Autorka dołożyła należytej staranności w gromadzeniu materiału a jego nadmiar – wynikający z mnogości źródeł poznania – potrafiła w sposób logiczny i racjonalny pogrupować, zredukować i opisać w postaci czytelnej dla odbiorcy. Doceniam zatem wysiłek badawczy Doktorantki.

Zaprezentowane wnioski, dyskusja nad możliwymi praktycznymi zastosowaniami wyników prowadzonych analiz oraz uwagi odniesione do całej rozprawy skłaniają do stwierdzenia, że cele pracy zostały przez Autorkę zrealizowane w stopniu uzasadniającym pozytywną ocenę merytoryczną recenzowanej rozprawy. Podniesione zastrzeżenia, choć istotne z punktu widzenia merytorycznego odbioru prezentowanych treści, nie przeważały i pozwalają na względnie pozytywną ocenę rozprawy w omawianym zakresie. W ocenie recenzenta Autorka dysertacji wykazała dużą znajomość praktycznych i mniejszą teoretycznych aspektów omawianej materii.

Podniesione zastrzeżenia, choć istotne z punktu widzenia merytorycznego odbioru prezentowanych treści, nie mają istotnego wpływu na moją pozytywną ocenę rozprawy w omawianym zakresie. W ocenie recenzenta Autorka dysertacji wykazała dużą znajomość teoretycznych i praktycznych aspektów omawianej materii. Poszczególne rozdziały wprowadzają treści niezbędne dla badania zaproponowanego tematu i zakresu podjętych rozważań. Cel naukowy pracy, został osiągnięty. Jego weryfikacji - przeważającej mierze służyły wyniki badania własnych Autorki odnoszone do praktyki funkcjonowania państwa w sferze zabezpieczenia społecznego.

Konkluzja

Oceniona rozprawa doktorska spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2028 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz.1668) ze zmianami (Dz.U. z 2023. Poz. 742; 1088; 1234) i odnosi się do elementu wyszczególnionego w powołanej regulacji w artykuale 187, punkt 1 ww ustawy w którym czytamy: *Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej* oraz punkt 2 w którym czytamy *Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.*

W opinii recenzenta suma pozytywów dotyczących pracy doktorskiej magister Magdaleny Lewandowskiej pt. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako podmiot polityki społecznej państwa polskiego – od instytucji ubezpieczeń społecznych w kierunku instytucji zabezpieczenia społecznego napisanej pod kierunkiem dr hab. Mirosława Grewińskiego, prof. Uczelni Korczaka w Warszawie, promotor pomocniczy dr Beata Samoraj-Charitonow

przedstawionych w treści recenzji jest wyższa niż zauważonych mankamentów, wobec powyższego wnioskuję o dopuszczenie Autorki do dalszych faz przewodu doktorskiego.

Recenzent wskazuje także na możliwość poddania pod głosowanie (po pozytywnym przebiegu obrony pracy) przyjęcie uchwały o wyróżnieniu ocenianej dysertacji.